

Okuma Eğitimi

Editörler:

Mustafa KAYA • Mehmet Nuri KARDAŞ

2. Baskı

Editörler:

Doç. Dr. Mustafa KAYA - Prof. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ

OKUMA EĞİTİMİ

ISBN 978-625-7880-22-0

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Haziran 2020, Ankara

2. Baskı: Eylül 2024, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Fiziksel ve zihinsel unsurların eş güdümü içerisinde meydana gelen okuma eylemi, basit bir kod çözmeden öte, kavrama, değerlendirme ve analiz etme işlemlerini kapsayan karmaşık bir süreçtir. Bu sürecin ilk aşaması harf, şekil veya sembollerin gözle algılanmasıdır. Görme veya dokunma ile beyne iletilen veriler burada ön bilgilerle ilişkilendirilir ve kavranır.

Son yıllarda teknoloji ve bilişim alanındaki gelişmelere paralel olarak bilgede de hızlı değişimler ve gelişmeler olduğunu söylemek mümkündür. Bu değişim ve gelişmeleri takip edebilmek, çağa ayak uydurabilmek ve geleceği öngörebilmek toplumların gelişmesi ve ilerlemesi açısından büyük bir önem arz etmektedir. Düşünme becerileri gelişmiş, araştıran, sorgulayan, yenilikleri takip edebilen bir toplum oluşturabilmek ancak iyi okuyucular yetiştirmekle mümkündür. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de medeniyetlerin gelişmişlik düzeyi ile toplumların okuma kültürleri arasında doğrudan bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Bireyler okuma yoluyla yeni bilgiler öğrenir, bu bilgileri değerlendirerek bir yargıya ulaşırlar. Bu etkinlik bireylerin düşünme ve karar verme becerilerinin gelişmesine önemli ölçüde katkı sağlar. Dolayısıyla eğitim kurumlarında öğrencilerin okuma becerilerinin geliştirilmesi üzerinde önemle durulmalı, öğretim programları ve ders içerikleri bu kaygıyla güncellenmelidir.

2018'de Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) eğitim fakültelerinin lisans programlarında güncellemeye gitmiş ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı dâhil olmak üzere yirmi beş lisans programını yenilemiştir. Bu süreçte Türkçe Eğitimi Lisans Programı'ndaki dersler ve ders içerikleri de değişmiştir. Türkçe Eğitimi Lisans Programı'nda okutulan Anlama Teknikleri-I: Okuma Eğitimi dersi Okuma Eğitimi olarak değiştirilmiştir. Dersin müfredatında yapılan değişiklik, beraberinde yeni müfredata uygun kaynak kitap ihtiyacını getirmiştir. İncelemekte olduğunuz eser bu ihtiyaca binaen meydana gelmiştir.

Okuma Eğitimi dersinin de içeriği dikkate alınarak Türkiye'nin farklı üniversitelerinde akademik çalışmalarını yürüten, Türkçenin ses bayraktarlığını yapan on dokuz alan uzmanının uzun ve özverili çalışmalarıyla bu eser vücut bulmuştur.

Eser on beş bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde "Okuma Eğitimiyle İlgili Temel Bilgiler", ikinci bölümde "Okumanın Fiziksel ve Zihinsel Unsurları", üçüncü bölümde "Bellek ve Özellikleri", dördüncü bölümde "Okuma Söz Varlığı İlişkisi", beşinci bölümde "Okuma Eğitiminde Dikkat", altıncı bölümde "Okuma Kursurları", yedinci bölümde "Okuma Süreçleri", sekizinci bölümde "Okuma Becerisinin Geliştirilmesi", dokuzuncu bölümde "Akıcı Okuma", onuncu bölümde "Metin Türlerine Göre Okuma", on birinci bölümde "Okuma Becerisine Yönelik Eğitim Ortamları"

rı”, on ikinci bölümde “Okuma Yöntem ve Teknikleri”, on üçüncü bölümde “Okuma Becerisini Ölçme ve Değerlendirme”, on dördüncü bölümde “Okuma Etkinlikleri Tasarlama” on beşinci bölümde “2024 Türkçe Dersi Öğretim Programında Okuma Eğitimi” konuları işlenmiştir.

Eserin her bölümü, alan uzmanı farklı akademisyenler tarafından hazırlanmıştır. Bundan dolayı bölümler arasında farklı üslup ve yaklaşımların olması kaçınılmazdır. Yazıların özgünlüğünü korumak amacıyla üslup ve yaklaşım birliğinin sağlanması yoluna gidilmemiştir. Bu yönüyle eserin her bölümü bağımsız olarak da okunabilecek bir nitelik taşımaktadır.

Eserin başta Türkçe Eğitimi alanında öğrenim gören öğretmen adayları, alanda çalışmalarını yürüten akademisyen adayları, akademisyenler, öğretmenlerin bu yön-deki ihtiyaçlarına büyük ölçüde cevap vereceği inancındayız.

İkinci baskısı yapılan eserin fark edilen eksikliklerinin editörler veya bölüm yazarlarına iletilmesinden mutluluk duyarız. Bu eserin hazırlanmasında önemli emek-leri geçen alan uzmanı akademisyen arkadaşlarımıza, kitabı büyük bir titizlikle bas-kıya hazırlayan Pegem Akademi çalışanlarına teşekkürü bir borç biliriz. Çalışmanın yararlı olması dileğiyle.

Editörler

Doç. Dr. Mustafa KAYA

ORCID No: 0000-0003-4755-4994

Prof. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ

ORCID No: 0000-0001-6732-7815

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Doç. Dr. Mustafa KAYA - Prof. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ

1. Bölüm: Okuma Eğitimiyle İlgili Temel Bilgiler

Prof. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6732-7815

Doç. Dr. Muhammed TUNAGÜR - Muş Alparslan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6427-6431

2. Bölüm: Okumanın Unsurları

Doç. Dr. Mustafa KAYA - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4755-4994

3. Bölüm: Okuma Eğitiminde Bellek ve Özellikleri

Prof. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6732-7815

Arş. Gör. Nurullah ESENDEMİR - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6841-2552

4. Bölüm: Okuma ve Söz Varlığı İlişkisi

Doç. Dr. Erdost ÖZKAN - Pamukkale Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4366-243X

Doç. Dr. Ahmet BAŞKAN - Hitit Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4028-9067

5. Bölüm: Okuma Eğitiminde Dikkat

Dr. Öğr. Üyesi Erkan AYDIN - Aksaray Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6452-6058

6. Bölüm: Okuma ve Okuduğunu Anlamanın Önündeki Engeller

Prof. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6732-7815

7. Bölüm: Okuma Süreçleri

Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA - Muş Alparslan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8393-7127

8. Bölüm: Okuma Becerisinin Geliştirilmesi

Doç. Dr. Abdullah ŞAHİN - Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6022-5242

Süleyman AKTAR - Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6082-9297

9. Bölüm: Akıcı Okuma

Doç. Dr. Emine Gül ÖZENÇ - Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3161-4251

10. Bölüm: Metin Türlerine Göre Okuma Eğitimi

Doç. Dr. Yasemin BAKI - Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4064-3724

11. Bölüm: Okuma Becerisine Yönelik Eğitim Ortamları

Doç. Dr. Esin YAĞMUR ŞAHİN - Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9730-3280
Kübra KARADAG- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6170-2052

12. Bölüm: Okuma Yöntem ve Teknikleri

Doç. Dr. Dilek ÜNVEREN - Süleyman Demirel Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3415-9274

13. Bölüm: Okuma Etkinlikleri Tasarlama

Doç. Dr. Hülya SÖNMEZ LOPES LE GAC - Muş Alparslan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4495-284X

14. Bölüm: Okuma Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme

Doç. Dr. Mustafa Said KIYMAZ - Adıyaman Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3821-5499
Arş. Gör. Dr. İbrahim DOYUMĞAÇ - Adıyaman Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8234-7555

15. Bölüm: 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programında Okuma Eğitimi

Bil. Uzm. Furkan CAN, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3093-554X
Prof. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6732-7815

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM OKUMA EĞİTİMİYLE İLGİLİ TEMEL BİLGİLER

Giriş.....	1
Okumanın Temel Kavramları.....	3
Okumanın Tarihsel Süreci	6
Selçuklulardan Cumhuriyet'e Okuma	10
Cumhuriyet Dönemi Türkçe Dersi Öğretim Programlarında Okuma	10
1924 Türkçe Dersi Programında Okuma Eğitimi.....	10
1929 Türkçe Dersi Programında Okuma Eğitimi.....	11
1931-1932 Tadilatı Türkçe Dersi Programında Okuma Eğitimi.....	11
1938 Ortaokul Türkçe Dersi Programında Okuma Eğitimi.....	12
1949 Ortaokul Türkçe Dersi Programında Okuma Eğitimi.....	12
1962 Ortaokul Türkçe Dersi Programında Okuma Eğitimi	13
1981 Ortaokul Türkçe Dersi Programında Okuma Eğitimi	13
2005 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programında Okuma Eğitimi	14
2006 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programında Okuma Eğitimi	15
2015 Türkçe Dersi Öğretim Programında Okuma Eğitimi.....	15
2017, 2018 ve 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programlarında Okuma Eğitimi ...	16
Bölüm Özeti	21
Değerlendirme Soruları.....	23
Kaynakça	23

2. BÖLÜM OKUMANIN UNSURLARI

Giriş.....	27
Fiziksel Unsurlar.....	27
Göz.....	28
Aktif Görme Alanı ve Açısı	31
Göz- Ses Genişliği.....	32
Okuma Mesafesi.....	33
Punto.....	34
Ses Organları.....	35

Zihinsel Unsurlar.....	35
Beyin	36
Beynin Yarı Küreleri	39
Broca Alanı	42
Wernicke Alanı.....	43
Bellek- Okuma, Anlama ve Kavrama İlişkisi.....	44
Duyusal Bellek.....	45
Kısa Süreli Bellek.....	45
Uzun Süreli Bellek	46
Bölüm Özeti	47
Değerlendirme Soruları.....	48
Kaynakça.....	48

3. BÖLÜM OKUMA EĞİTİMİNDE BELLEK VE ÖZELLİKLERİ

Giriş.....	51
Bellek.....	51
Bellek Kuramları.....	53
Eğitim ve Bellek İlişkisi.....	54
Bellek İşlem Süreci	55
Kodlama (Coding)	55
Depolama (Storage)	55
Geri Çağırma (Retrieval)	55
Bilgi İşleme Kuramı.....	56
Bellek Türleri.....	57
Duyusal Bellek (Sensory memory)	57
Kısa Süreli Bellek (Short term memory).....	58
Uzun Süreli Bellek (Long term memory).....	60
Anısal (Epizodik) Bellek	62
Anlamsal (Semantik) Bellek	62
İşlemsel (Prosüdel) Bellek.....	63
Bölüm Özeti	63
Değerlendirme Soruları.....	64
Kaynakça.....	65

4. BÖLÜM OKUMA VE SÖZ VARLIĞI İLİŞKİSİ

Giriş.....	67
Okuma Nedir?.....	67

Okumanın Aşamaları ve Unsurları.....	68
Okumanın Amaçları.....	69
Okumanın Önemi.....	69
Söz Varlığı ve Okuma İlişkisi.....	70
Bölüm Özeti.....	75
Değerlendirme Soruları.....	76
Kaynakça.....	77

5. BÖLÜM OKUMA EĞİTİMİNDE DİKKAT

Giriş.....	79
Dikkat.....	81
Dikkat Eksikliği ve Nedenleri.....	83
Okuma Eğitiminde Dikkat.....	85
Okuma Eğitiminde Dikkat Dağınıklığına Sebep Olan Unsurlar.....	86
Okuyucuya Bağlı Nedenler.....	87
Okuyucu Dışında Gelişen Nedenler.....	91
Okuma Eğitiminde Dikkat Dağınıklığını Önleme Yolları.....	93
Bölüm Özeti.....	95
Değerlendirme Soruları.....	97
Kaynakça.....	97

6. BÖLÜM OKUMA VE OKUDUĞUNU ANLAMANNIN ÖNÜNDEKİ ENGELLER

Giriş.....	101
Okuma Sürecinde Öne Çıkan Fiziksel Özellikler.....	102
Göz Hareketleri.....	102
Aktif Görme Alanı ve Açısı.....	103
Okuma mesafesi.....	103
Göz-Ses Genişliği.....	104
Geri Dönüşler.....	104
Ses Organları.....	105
Okuma Sürecinde Öne Çıkan Zihinsel Özellikler.....	105
Beyin.....	105
Beynin Sol Yarım Küresi.....	106
Beynin Sağ Yarım Küresi.....	106
Korteks (Beyin Zarı).....	107
Broca Alanı.....	108
Wernicke Alanı.....	108

Okuma Engeline Sebep Olan Zihinsel ve Fiziksel Özellikler	109
Okuma Engeline Sebep Olan Zihinsel Özellikler	109
Dikkat Eksikliği	109
Odaklanamama	110
Pasif Okuma.....	110
Bilgi Eksikliği.....	111
Sözcük Servetinin Yetersizliği	111
Kişilik.....	111
Okuma Engeline Sebep Olan Fiziksel Özellikler	112
Göz Kasları.....	112
Görme Bozuklukları.....	113
Şaşılık ve Gizli Şaşılık	114
Başlıca Okuma-Anlama Problemleri ve Tedavisi	115
Disleksi	115
Hecelemeler	116
Atlama ve Eklemeler	117
Ters Çevirmeler ve Harfi Tanıyamamalar	117
Tekrarlar Yapma	117
Geri Dönüşler Yapma	118
Okuma Hızını Ayarlayamama.....	118
Duraklayarak Okuma	119
Mırıldanarak Okuma.....	119
Göz-Metin Mesafesine Dikkat Etmeme	120
Sözcük Sözcük Okuma.....	120
Sesli Takip Etme	121
Parmak veya Başla Takip Etme	121
Yanlış Telaffuz.....	121
Okuyamama.....	122
Ses Tonu ve Vurgu Hatası.....	122
Çevre Kaynaklı Okuma Engelleri.....	123
Okuma Ortamı.....	123
Seviye Üstü Metinler.....	123
Bölüm Özeti	124
Değerlendirme Soruları.....	125
Kaynakça.....	125

7. BÖLÜM OKUMA SÜREÇLERİ

Giriş.....	127
Okuma Stratejileri	128
Okuma Stratejilerinin Amaçları	128
Okuma Öncesinde Uygulanan Stratejilerinin Amaçları.....	129
Okuma Sırasında (Esnasında) Uygulanan Stratejilerin Amaçları.....	129
Okuma Sonrasında Uygulanan Stratejilerin Amaçları	130
Okuma Stratejilerini Kullanmanın Faydaları	130
Okuma Süreçleri	131
Okuma Öncesi Süreçler.....	131
Okuma Sırası (Esnası) Süreçler	133
Okuma Sonrası Süreçler	136
Okuyucu Özellikleri.....	139
Okuduğunu Anlama	142
Okuduğunu Anlayamama	145
Bölüm Özeti	147
Değerlendirme Soruları.....	148
Kaynakça.....	149

8. BÖLÜM OKUMA BECERİSİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Giriş.....	151
Okuma Becerilerinin Geliştirilmesinde Engeller.....	153
Okuma Becerilerinin Geliştirilmesinde Okuma Alışkanlığının Önemi.....	154
Okuma Becerilerinin Geliştirilmesinde Çevre ve Aile.....	155
Okuma Becerilerinin Geliştirilmesinde Öğretmen Faktörü.....	156
Okuma Becerilerinin Geliştirilmesinde Kütüphaneler, Kitap Fuarları	158
Okuma Becerilerinin Geliştirilmesinde Çocuk Kitapları, Çocuk Dergileri ve Dijital Ortamlar	159
Okuma Becerilerinin Geliştirilmesinde Okuma Hızı.....	161
Okuma Becerilerinin Geliştirilmesinde Tür ve Yöntem Kullanımı	162
Okuma Becerilerinin Geliştirilmesinde Kullanılabilecek Uygulama Örnekleri.....	163
Bölüm Özeti	172
Değerlendirme Soruları.....	172
Kaynakça.....	174

9. BÖLÜM AKICI OKUMA

Giriş.....	175
Akıcı Okumanın Bileşenleri.....	180
Doğruluk.....	180
Hızlılık ve Otomatiklik.....	181
Prozodi.....	182
Akıcı Okuma Çeşitleri.....	182
Sesli Akıcı Okuma.....	182
Sessiz Akıcı Okuma.....	183
Akıcı Okumayı Geliştiren Stratejiler.....	183
Tekrarlı Okuma (Repeats Reading).....	185
Eko-Yankılı Okuma (Echo Reading).....	185
Eşli Okuma (Palred Reading).....	186
Arkadaşla Okuma.....	186
Koro Halinde Okuma.....	186
Okuyucu Tiyatroları (Readers' Theatre).....	187
Paylaşarak Okuma (Shared Reading).....	187
Kelime Tekrar (Word drill).....	188
Akıcı Okumayı Geliştirmeye Yönelik Örnek Strateji Uygulamaları.....	188
Sesli Akıcı Okumayı Ölçmeye Yönelik Uygulama.....	190
Bölüm Özeti.....	191
Değerlendirme Soruları.....	192
Kaynakça.....	192

10. BÖLÜM METİN TÜRLERİNE GÖRE OKUMA EĞİTİMİ

Giriş.....	197
Metin.....	198
Metin Türleri.....	199
Hikâye Edici Metinler.....	202
Hikâye Edici Metinlerin Unsurları.....	203
Hikâye Edici Metin Türlerine Göre Okuma Eğitimi.....	204
Hikâye Edici Metin Türüne Göre Okuma Yöntem-Teknik ve Üstbilişsel Stratejiler.....	209
Bilgilendirici (Öğretici) Metin.....	213
Bilgilendirici Metinlerin Unsurları.....	213
Bilgilendirici Metinlere Göre Okuma Eğitimi.....	214
Bilgilendirici Metin Türlerine Göre Okuma Yöntem-Teknik ve Üstbilişsel Stratejilerin Seçimi.....	229

Şiir.....	240
Şiir Türüne Göre Okuma Eğitimi	241
Şiir Türüne Göre Okuma Yöntem-Teknik ve Üstbilişsel Stratejilerin Seçimi	244
Bölüm Özeti	246
Değerlendirme Soruları.....	247
Kaynakça.....	248

11. BÖLÜM

OKUMA BECERİSİNE YÖNELİK EĞİTİM ORTAMLARI

Giriş.....	253
Bilginin Sunulduğu Ortamlar	254
Eğitim Ortamlarındaki Fiziksel Dengelerin Psikolojik Yansımaları	256
Geleneksel ve Çoklu Ortam Araçlarıyla Zenginleştirilmiş Eğitim Ortamları	258
Okuma Becerisine Yönelik Ortamlar	259
Çoklu Ortam Araçları ve Okuma Becerisi.....	261
Bölüm Özeti	265
Değerlendirme Soruları.....	266
Kaynakça.....	268

12. BÖLÜM

OKUMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Giriş.....	271
Akıcı Okuma	272
Okuma Yöntem/Teknikleri	273
Sessiz Okuma	273
Sesli Okuma	274
Göz Atarak Okuma	276
Özetleyerek Okuma	276
Not Alarak Okuma.....	277
İşaretleyerek Okuma Yöntemi	277
Tahmin Ederek Okuma	277
Soru Sorarak Okuma	278
Söz Korosu	278
Okuma Tiyatrosu	280
Ezberleme.....	280
Metinlerle İlişkilendirme	280
Tartışarak Okuma	281
Eleştirel Okuma.....	281
Hızlı Okuma.....	281

Tarayarak Okuma.....	282
Yoğun Okuma.....	282
Dedektif Tipi Okuma (Bir Yöntem Önerisi).....	283
Görsel Okuma.....	283
Okuma Süreçleri/Stratejileri	284
Okuma Öncesi Süreçler.....	284
Okuma Sırası Süreçler	285
Okuma Sonrası Süreçler	285
Bölüm Özeti	286
Değerlendirme Soruları.....	287
Kaynakça.....	288

13. BÖLÜM

OKUMA ETKİNLİKLERİ TASARLAMA

Giriş.....	289
Okuma Aşamalarına Uygun Etkinlik Hazırlama	290
Okuma Türlerine Uygun Etkinlik Hazırlama	298
Okuma Becerisine Uygun Etkinlik Hazırlama Sürecinde Sözlü İletişim ve Yazma Becerilerinin Rolü.....	303
Bölüm Özeti	306
Değerlendirme Soruları.....	307
Kaynakça.....	307

14. BÖLÜM

OKUMA EĞİTİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Giriş.....	309
Ölçme Araçları.....	311
Klasik Ölçme Araçları	312
Yazılı Sınavlar	312
Sözlü Sınavlar	314
Çoktan Seçmeli Sınavlar	314
Doğru-Yanlış Sınavları	316
Kısa Cevaplı Sınavlar	319
Eşleştirme Sınavları	320
Alternatif Ölçme Araçları	321
Performans Ödevleri/Görevleri	321
Proje Ödevleri/Görevleri	322
Ürün Seçki Dosyası/Öğrenci Ürün Dosyası (Portfolyo)	324
Kavram Haritaları	326

Yapılandırılmış Grid	327
Tanılayıcı Dallanmış Ağaç	329
Kelime İlişkilendirme Testleri	330
Öz Değerlendirme	331
Akran Değerlendirme	334
Grup Değerlendirme	335
Gözlemler	337
Proje ve Ödevlerin Değerlendirilmesinde Kullanılacak Araçlar	338
Bölüm Özeti	339
Değerlendirme Soruları.....	340
Kaynakça.....	340

15. BÖLÜM

2024 TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA OKUMA EĞİTİMİ

Giriş	343
2024 Türkçe Dersi Öğretim Programlarında Okuma Eğitimi.....	344
2024 İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Okuma Eğitimi.....	345
İlk Okuma Yazma Öğretim Sürecinin Uygulanmasına İlişkin Esaslar	345
Ses Esaslı İlk Okuma Yazma Öğretimi.....	345
Türkçe Öğretim Sürecinin Uygulanmasına İlişkin Esaslar	346
Temalar	346
Ölçme ve Değerlendirme.....	346
2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Okuma Eğitimi	347
Stratejiler	349
Kademeli Sorumluluk Devri Modeli (KSDM).....	349
Kitap Atölyesi	349
Öğrenme Çıktıları.....	350
Ölçme ve Değerlendirme	350
Farklılaştırma.....	350
Okuma Becerisi Öğrenme Çıktıları (Kazanımları).....	351
Bölüm Özeti	355
Değerlendirme Soruları.....	357
Kaynakça.....	358

Yazarlar Hakkında.....	359
-------------------------------	------------

1. BÖLÜM

OKUMA EĞİTİMİYLE İLGİLİ TEMEL BİLGİLER

Prof. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6732-7815

Doç. Dr. Muhammed TUNAGÜR - Muş Alparslan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6427-6431

*Okuma insanlığa verilen en güzel ilhamları,
en yüksek idealleri, en saf duyguları hâlâ bize getiren en asil sanattır.*

Edmund Huey

Giriş

Dilin iki temel boyutundan biri anlama'dır. Dinleme ve okuma etkinlikleri dilin anlama boyutu altında ele alınmaktadır. Kişioğlunun yaşamını istendik ölçütlerde idame ettirebilmesi büyük ölçüde anlama-kavrama eylemini sağlıklı gerçekleştiribilmesine bağlıdır

Alıcı dil becerilerinden “okuma”nın kişilerin bilgiye ulaşmalarında, bilgi üretmelerinde, ürettikleri bilgiyi işleyerek farklı alanlara uygulamalarında en anlamlı ve önemli etkinlik olduğu şüphesizdir.

Toplulukları oluşturan bireylerin gerçek yaşama hazırlanmalarında; sosyal ilişkilerinde, icra ettikleri mesleklerinde, yakın uzak çevreleriyle etkili başarılı bir iletişim kurabilmelerinde, yönlendirilen değil yönlendiren bir kişilik kazanmalarında, tanınırlık düzeylerinde... yaşamın her alanında önemli başarılar elde etmelerinde, okuma alışkanlıkları belirleyici bir rol oynamaktadır.

Yaşamları boyunca kişiler için vazgeçilemez bir uğraşı olan “okuma” kavramı ile ilgili alan yazın araştırmacıları tarafından yapılmış birçok tanım ve açıklama bulunmaktadır. Karatay'a (2014: 8) göre okuma; “sözcük, grafik, resim ve şekillerin duyu organları yoluyla algılanması, önceki bilgilerden hareketle anlamlandırılması ve yorumlanmasına dayanan zihinsel bir etkinliktir.” Kavcar vd.'ye

(1998:41) göre okuma; “bir yazıyı, sözcükleri, cümleleri, noktalama işaretleri ve öteki öğeleriyle görme, algılama, kavrama sürecine dayanan fiziksel ve zihinsel bir etkinliktir.” TDK (1998) sözlüğünde de okuma; yazılı bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak veya seslere çevirerek kulağa hitap edecek şekilde seslendirmek olarak açıklanmaktadır.

Aktarılan bu tanım ve açıklamalar, okuma becerisinin zihinsel ve fiziksel boyutları olan karmaşık bir anlama-kavrama etkinliği olduğuna işaret etmektedir. Güneş (2009:3) bu etkinliği; “yazılı materyali görme, algılama, seslendirme, anlama, zihinde yapılandırma gibi göz, ses ve beynin çeşitli işlemlerinden oluşan karmaşık bir süreç” şeklinde açıklamaktadır.

Fiziksel ve zihinsel etkinliklerin eşgüdüm içinde işlediği bu karmaşık becerinin bireylere kazandırılması hayati bir önem taşımaktadır. Dinleme etkinliği normal yaşam süreci içerisinde temel düzeyde edinilmesine karşılık; okuma ancak düzenli, etkili öğretim süreçleriyle istendik düzeyde geliştirilebilmektedir. Bu nedenle temel anlamıyla, yazılı materyallerin anlaşılması için işe koşulan temel dil etkinliklerinden olan “okuma” becerisinin geliştirilmesinde; aile, eğitim kurumları ve ilgili kişi ve kuruluşlara önemli görevler düşmektedir.

“Alıcı dil becerileri”nden okuma eylemini yalnız yazılı materyallerin okunması-kavranması şeklinde ele almak “okuma” kavramına yüklenen anlamları sınırlandıracaktır. Öğretimsel faaliyetlerin dışında “okuma” kavramının yan anlamlarının kullanıldığı birçok anlama-kavrama alanı bulunmaktadır. Okumak kavramının tabiatı okumak, evrendeki düzen-intizamı okumak, insanı okumak, insanın ve diğer canlıların davranışlarını okumak, görsel okumak gibi kişiöğlunun yaşamını anlamlı kılan birçok kullanım şekli bulunmaktadır. Okuma eğitiminde öğrencilere dilin incelikleri öğretilirken okuma kavramının anlama, analiz etme vb. işlevlerde kullanıldığı alanlar örneklendirilerek öğretilmelidir.

Dinleme’den sonra anlama faaliyetinde ilk başvuru dil becerisi olan okumayı diğer dil becerilerinden bağımsız ele almak mümkün değildir. Çünkü bireyin konuşma ve yazma becerilerini besleyen temel beceriler okuma ve dinlemedir. Okuma olmadan yazma nasıl mümkün değilse dinleme olmadan konuşma da o ölçüde olası değildir. Çünkü dil becerileri birbirinden olumlu veya olumsuz direkt olarak etkilenmektedir. Başarılı bir okuma becerisi ve düzenli bir okuma alışkanlığına sahip öğrencilerin diğer derslerinde de başarılı bir performans sergiledikleri bilinen bir gerçekliktir. Bu nedenle eğitim-öğretim etkinliklerinde öncelikli hedef, her öğrenciye başta “okuma” olmak üzere dinleme, konuşma ve yazma becerilerini istendik düzeyde kazandırmak olmalıdır.